

ARABULUCULUK MERKEZLERİ BAKIMINDAN ŞİRKETLEŞME, VERGİ VE FATURA DÜZENİ

Av. Arb. Salih ÜNAL*

Özet

Hukuk sistemimize arabuluculuk 2012 yılında dahil olmuştur; ancak iş uyuşmazlıklarında¹ arabuluculuğun dava şartı olduğuna ilişkin hükümlerin 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girmesi ile ve ardından da arabuluculuğun dava şartı olduğu uyuşmazlıkların kapsamına 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren ticari uyuşmazlıklar² ve 28 Temmuz 2020 tarihinden itibaren tüketici uyuşmazlıklarının³ alınması ile yaygın bir uygulamaya kavuşmuştur. Gerçekten, 2 Ocak 2018 ile 19 Aralık 2019 döneminde dava şartı arabuluculuk kapsamında iş uyuşmazlıklarında 739.255⁴; ticari uyuşmazlıklarda 146.413⁵ arabulucu görevlendirmesi yapılan dosya olduğu tespit edilmiştir. 2013 yılından 19 Aralık 2019 tarihine kadar ihtiyari arabuluculuk kapsamında 239.927 arabulucu görevlendirmesi yapılan dosya olmuştur⁶.

Günümüzde yaygın bir uygulaması olduğunu açıklıkla söyleyebileceğimiz arabuluculuğun nasıl yapılacağı ise bu süre zarfında gerek arabulucuların gerekse de arabuluculuk hizmetlerinin düzenli ve verimli olarak

* Avukat, Arabulucu, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir. Konya Barosu, ORCID: 0000-0002-7262-343X.

1 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu, RG 25.10.2017, 30221.

2 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na eklenen m. 5/A hükmü, RG 19.12.2018, 30630.

3 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a eklenen m. 73/A hükmü, RG 28.07.2020, 31199.

4 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/davasarti.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

5 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ticaridavasarti.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

6 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ihtiyari.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

yürütülmesini sağlamakla görevli (m. 30/1, a) Arabuluculuk Daire Başkanlığının gündemini oluşturmuştur. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁷ arabuluculuğun sadece hukuk fakültesi mezunları tarafından icra edilmesine izin vermektedir (m. 20/2, b). Bununla birlikte, Daire Başkanlığınca arabuluculuğun tek başına değil, birlikte ve elbirliği ile yapılmasının teşvik edildiği, şirketleşmenin önerildiği de bir gerçekliktir.

Gerçekten de, arabuluculuğun icra edilmesinde arabulucunun yetkin olması yanında hizmet kalitesi de önem taşımaktadır. “Arabuluculuk merkezi” adı altında sunulan arabuluculuk hizmetlerinde uygun müzakere salonları ile arabuluculuk faaliyeti kolaylaştırırken tarafların da daha konforlu ortamlarda müzakere imkânına sahip olması sağlanmaktadır⁸. Ancak mevzuatımızda arabuluculuk merkezlerine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu da, arabuluculuğu arabuluculuk merkezleri bünyesinde yerine getirmek ve aslında böyle bir merkez kurmak isteyen arabulucular bakımından birçok bilinmezi beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma ile, öncelikle arabuluculuk merkezlerinin anonim şirket olarak kurulup kurulamayacağı değerlendirilecektir. Kişisel kanaatimiz gereği, anonim şirket olarak kuruluşun mümkün olduğu yasal dayanakları ile birlikte ortaya konduktan sonra anonim şirket bünyesinde sunulan arabuluculuk hizmetinin vergisel boyutu incelenecektir. Söz konusu hizmet karşılığı serbest meslek makbuzu mu fatura mı kesilmesi gerektiği açıklanacaktır. Anonim şirket bünyesinde sunulan arabuluculuk hizmetleri bakımından yanıtlanması gereken diğer önemli soru ise gelir vergisi stopajı yapıp yapılmayacağı olup gerekçeleri ile birlikte yanıtlanacaktır.

Anahtar kelimeler: arabuluculuk merkezi, anonim şirket, fatura, serbest meslek makbuzu, gelir vergisi stopajı

7 RG 22.06.2012, 28331.

8 Akın, Levent: “İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2020, C. 10, S. 1, 8.

Abstract

Mediation became a part of Turkish legal system in 2012. However, it became widespread after that the provisions regulating mediation as a cause of action for certain disputes. Such provisions about the labour disputes⁹ entered into force on January 1, 2018, while the provisions about the commercial disputes¹⁰ on January 1, 2020 and about the consumer disputes¹¹ on July 28, 2020 entered into force. It is determined that between 2 January 2018 and 19 December 2019 there are 739.255¹² mediation folders about labour disputes, 146.413¹³ folders about commercial disputes. From 2013 to 19 December 2019, the number of voluntary mediation file is 239.927¹⁴.

Today mediation has a common practice. By the mediators and the Mediation Head of Department, it has been argued how the mediation service is provided. The Law about Mediation in Legal Disputes no. 6325¹⁵ allows only the law school graduates to exercise mediation (Art. 20/2, b). The Mediation Head of Department encourages that mediation exercised not alone, but together, in cooperation and corporatization.

Indeed, in the execution of the mediation, service quality is also important as well as competence of the mediator. In the mediation services provided under the name of "mediation center, mediation activities are facilitated in the suitable negotiation halls. So, the parties are able to negotiate in more comfortable environments¹⁶. However, there is no clear regulation about the mediation centers. As a consequence, there are many questions for the mediations who prefer to perform mediation within mediation centers and actually want to establish such a center.

9 Labour Courts Law no. 7036, Official Gazette 25.10.2017, 30221.

10 By Law no. 7155 added to Turkish Commercial Law no. OG 19.12.2018, 30630.

11 By Law no. 7251 added to the Law no. 6502, OG 28.07.2020, 31199.

12 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/davasarti.pdf> (Access date: 15.10.2020).

13 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ticaridavasarti.pdf> (Access date: 15.10.2020).

14 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ihtiyari.pdf> (Access date: 15.10.2020).

15 OG 22.06.2012, 28331.

16 **Akın**, Levent: "İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler", *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2020, Vol. 10, N. 1, 8.

With this study, first of all, it will be evaluated whether mediation centers can be established as joint stock companies. We agree that they is no obstacle. Secondly, tax aspect of the mediation service offered within a joint stock company will be examined. Within this scope, it will be explained whether a self-employment receipt or an invoice should be issued for the said service. Another important question to be answered in terms of the mediation services provided within the joint stock company is whether there will be income tax withholding. Finally, this question will be answered.

Keywords: mediation center, joint stock company, invoice, self-employment receipt, income tax withholding

Giriş

Hukuk sistemimize arabuluculuk 2012 yılında dahil olmuştur. Ancak arabuluculuğun yaygın bir uygulamaya kavuşması, öncelikle iş uyuşmazlıklarında¹⁷ arabuluculuğun dava şartı olduğuna ilişkin hükümlerin 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girmesi ile ve ardından da arabuluculuğun dava şartı olduğu uyuşmazlıkların kapsamına 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren ticari uyuşmazlıklar¹⁸ ve 28 Temmuz 2020 tarihinden itibaren tüketici uyuşmazlıklarının¹⁹ alınması ile gerçekleşmiştir. Gerçekten, 1 Ocak 2018 ila 19 Aralık 2019 döneminde dava şartı arabuluculuk kapsamında iş uyuşmazlıklarında 739.255²⁰; ticari uyuşmazlıklarda 146.413²¹ arabulucu görevlendirmesi yapılan dosya olduğu tespit edilmiştir. 2013 yılından 19 Aralık 2019 tarihine kadar ihtiyari arabuluculuk kapsamında 239.927 arabulucu görevlendirmesi yapılan dosya olmuştur²².

17 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu, RG 25.10.2017, 30221.

18 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na eklenen m. 5/A hükmü, RG 19.12.2018, 30630.

19 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a eklenen m. 73/A hükmü, RG 28.07.2020, 31199.

20 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/davasarti.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

21 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ticaridavasarti.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

22 <https://adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/istatistikler/ihtiyari.pdf> (Erişim tarihi: 15.10.2020).

Günümüzde yaygın bir uygulaması olduğunu açıklıkla söyleyebileceğimiz arabuluculuğun nasıl yapılacağı ise bu süre zarfında gerek arabulucuların gerekse de arabuluculuk hizmetlerinin düzenli ve verimli olarak yürütülmesini sağlamakla görevli (m. 30/1, a) Arabuluculuk Daire Başkanlığının gündemini oluşturmuştur. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu²³ arabuluculuğun sadece hukuk fakültesi mezunları tarafından icra edilmesine izin vermektedir (m. 20/2, b). Bununla birlikte, Daire Başkanlığınca arabuluculuğun tek başına değil, birlikte ve elbirliği ile yapılmasının teşvik edildiği, şirketleşmenin önerildiği de bir gerçekliktir.

Gerçekten de arabuluculuğun icra edilmesinde arabulucunun yetkin olması yanında hizmet kalitesi de önem taşımaktadır. “Arabuluculuk merkezi” adı altında sunulan arabuluculuk hizmetlerinde uygun müzakere salonları ile arabuluculuk faaliyeti kolaylaştırırken tarafların da daha konforlu ortamlarda müzakere imkânına sahip olması sağlanmaktadır²⁴. Ancak mevzuatımızda arabuluculuk merkezlerine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu da, arabuluculuğu arabuluculuk merkezleri bünyesinde yerine getirmek ve aslında böyle bir merkez kurmak isteyen arabulucular bakımından birçok bilinmezi beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma ile, öncelikle arabuluculuk merkezlerinin anonim şirket olarak kurulup kurulamayacağı değerlendirilecektir. Kişisel kanaatimiz gereği, anonim şirket olarak kuruluşun mümkün olduğu yasal dayanakları ile birlikte ortaya konduktan sonra anonim şirket bünyesinde sunulan arabuluculuk hizmetinin vergisel boyutu incelenecektir. Söz konusu hizmet karşılığı serbest meslek makbuzu mu fatura mı kesilmesi gerektiği açıklanacaktır. Anonim şirket bünyesinde sunulan arabuluculuk hizmetleri bakımından yanıtlanması gereken diğer önemli soru ise gelir vergisi stopajı yapılıp yapılmayacağı olup gerekçeleri ile birlikte yanıtlanacaktır.

23 RG 22.06.2012, 28331.

24 **Akın**, Levent: “İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2020, C. 10, S. 1, 8.

I. Arabulucuların Şirketleşmesi Mümkündür

Arabuluculuk faaliyetlerinin dava şartı arabuluculukla birlikte hızla arttığı 2018 yılından itibaren, arabulucuların “arabuluculuk merkezleri” olarak ifade ederek iki ve üzeri sayıdaki arabulucunun bir araya gelerek oluşturdukları yapıların ortaklık yapısı tartışmaları arabulucu camiasında güncelliğini korumaktadır. Bu tartışmalarda, çoğunluğu avukat olan arabulucuların ortaklık yapısı ile ilgili değerlendirmeleri incelendiğinde, birçok arabulucunun, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’nu²⁵ adeta ise bir üst normmuş gibi ele alıp kanuni düzenlemelerle ihdas edilen ve gelişmekte olan arabuluculuğu Avukatlık Kanunu gölgesinde yorumlamaktadır.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile, Avukatlık Kanunu’nun “Avukatlıkla Birleşebilen İşler” başlıklı 12’nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine “arabuluculuk” ifadesi ilave edilmiştir. Böylece, arabuluculuğun avukatlıkla birleştiği açıkça kanun ile düzenlenmiştir.

Öte yandan Avukatlık Kanunu’nun 12’nci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde avukatlıkla birleşebilen işler olarak anonim, limited, kooperatif şirketlerinin ortaklığı, yönetim kurulu başkanlığı, üyeliği ve denetçiliği ve komandit şirketlerde komanditer ortaklık sayılmaktadır. Bu düzenleme gereği avukat; anonim şirket ortağı, limited şirket ortağı, kooperatif ortağı, komandit şirket komanditer ortağı olabilmekte; anonim şirket ve kooperatifte yönetim kurulu başkanı, üyesi ve denetçisi sıfatına haiz olabilmektedir. Ancak aynı düzenleme uyarınca avukat, komandit şirket komandite ortağı, kolektif şirket ortağı, limited şirket müdürü olamayacaktır.

Avukatlık Kanunu’nun 12’nci maddesinde belirtilen ortaklık türleri mukayese edildiğinde, avukatın anonim şirket yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulu üyesi ve denetçisi olabilmesi, anonim şirketin diğer ortaklık türlerinin yanında avukatlık mesleğiyle daha geniş kapsamda birleştiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Mezkûr kanunda hangi ortaklık türünün hangi organlarında avukatların görev alabileceği veya hangi ortaklık türünde avukatların ortak olabileceği açıkça belirtilmiş olmaktadır.

25 RG 07.04.1969, 13168.

Açıklanan kanuni düzenlemelere rağmen Avukatlık Kanunu'nun 11'inci maddesinde avukatlıkla birleşmeyen işlerden sayılan tacirlik açısından avukatların şirket ortağı olamaması gerektiği şeklinde uygulamada yapılan itirazlar kanun koyucunun iradesi ile örtüşmemektedir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu açısından ise Avukatlık Kanunu'nda avukatlıkla birleşemeyen/birleşebilen işler hükümlerine benzer bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, arabuluculuk faaliyetinde bulunan bir kişinin arabuluculukla birlikte yürütemeyeceği herhangi bir meslek kanun ile düzenlenmemiştir. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun "arabulucular siciline kayıt şartları" başlıklı 20'nci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde, mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olan ve maddede belirtilen diğer şartları haiz kişilerin arabulucular siciline kaydolabileceği düzenlemiştir. Burada, hukuk fakültesi mezunları açısından bir meslek kriteri konulmamış, herhangi bir meslekte 5 yıllık kıdeme sahip olmak yeter şart kabul edilmiştir. Yani, arabuluculuk hukuk fakültesi mezunlarına özgü bir iş olsa da sadece avukatlara özgü değildir. Bu sebeple arabuluculuk merkezlerinin şirketleşmesi konusunda yapılacak değerlendirmeler, salt Avukatlık Kanunu açısından da yorumlanmamalıdır.

Kısaca özetlemek gerekirse, avukat, bir tarafta anonim şirket ortağı, yönetim kurulu başkanı, üyesi ve denetçisi olabiliyorken bir tarafta da arabuluculuk yapabilmektedir. Bunun yanında, arabuluculuk mevzuatı açısından merkezleşme faaliyetleri konusunda arabulucuların ticari ortaklıklar kuramayacağına ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamakta, ilaveten hukuk fakültesi mezunu olmak kaydıyla avukatlık yapmayı başka bir meslek mensubu olan kişilerin arabuluculuk yapması da mümkün olmaktadır. Bu sebeple merkezleşme ile ilgili değerlendirmeler ve yapılacak düzenlemeler, Avukatlık Kanunu'na tabi olmayan meslek sahiplerini de göz ardı etmemelidir. Ancak başka meslek sahibi arabuluculara sunulacak imkanlar da avukatlardan esirgenmemelidir.

II. Arabuluculuk İçin Merkezleşme Gereklidir

Ülkemizde, özellikle 2018 yılında uzman arabuluculuk kavramı da dahil iş uyuşmazlıklarında dava şartı arabuluculuğun yürürlüğe girmesi, müteakip yıllarda ticari ve tüketici uyuşmazlıklarında dava şartı arabuluculuğun uygulama alanı bulmasıyla arabuluculuk faaliyetleri logaritmik hızda artış göstermiş ve toplumda karşılık bulmuştur. Adalet teşkilatının da gündeminde dava şartı arabuluculuk kapsamını daha da genişletmenin bulunduğu malumdur. Bu şekilde hızla yayılan arabuluculuk faaliyetleri, arabulucuların adapte olmaya çalıştığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunluğu avukatlık mesleğine mensup olan arabulucular, bir yandan uzmanlık ve yenileme eğitimlerini alıyorlarken bir taraftan da avukatlık mesleklerinden çok farklı özellikler taşıyan arabuluculuk hizmetini avukatlık bürolarından dışarı çıkararak arabuluculuğun ruhuna daha uygun mekanlarda yapmaya çalışmaktadırlar. Burada da karşımıza birden çok arabulucunun bir araya geldiği arabuluculuk merkezleri olarak kendilerini ifade ettikleri yapılar çıkmaktadır. Kanaatimizce de *arabuluculuk için merkezleşme gerekli, şirketleşme mümkündür*. Zira, merkezlerin mevcut yasal düzenleme açısından bir tüzel kişi olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, pratikte sağladığı yararlar açısından şirketleşme hareketliliği her geçen gün artmaktadır.

Bu bağlamda, arabuluculuk açısından daha avantajlı olduğunu düşündüğümüz anonim şirket ile adi ortaklık kıyaslanarak incelenecektir. Türk Ticaret Kanunu uyarınca anonim şirketler en az bir kişiyle kurulabildiği gibi istenildiği sayıda ortakla da kurulabilmektedir. Bunun yanında zaman içerisinde hisse devriyle ve adi bir hisse devir senediyle ortak sayısını artırma veya azaltma imkanına da sahiptir. Asgari elli bin Türk Lirası sermaye ve iki bin Türk Lirası masrafla kurulabilen anonim şirketlerin, ticari hayatta kurumsal bir kimliği ve ağırlığı bulunmaktadır. Anonim şirketlerde, kurucu ortaklara, hisse devirleri ve hisse değerleri konularından farklı şartlar ve farklılıklar tanınabilerek, sonradan hisse sahibi olacak ortakların şirket kurucusu ortakların ilkeleri doğrultusunda hak ve yükümlülükler sahibi olmaları sağlanmaktadır. Sorumluluk konusunda ise, amme alacakları açısından yönetim kurulu sorumlu iken ortaklar taahhüt ettikleri sermaye ile sınırlı olarak sorumlu olmaktadır. Anonim şirketlerde kurumlar vergisi

oranı %22 iken Gelir Vergisi stopajı yoktur. Ortak sayısının artmasından veya azalmasından şirket etkilenmez. Genel olarak ifade ettiğimiz ve bazıları ciddi avantaj sağlayan bu özelliklerin yanında anonim şirketlerin kuruluş masrafları, muhasebe ücretleri, muhatap kalabileceği usulsüzlük cezalarının, genel kurul, ticaret odası, ticaret sicil masraflarının adi ortaklığa göre daha fazla olması da olumsuz özellikler olarak sayılabilir.

Anonim şirketlere göre kuruluş ve faaliyet masrafları daha düşük olan adi ortaklıklarda ise sorumluluk sınırsızdır. Hepsi ortaklığı temsile yetkili ve sorumlulukları sınırsız olan ortaklar, hangi gerekçelerle böyle bir sorumluluğun altına girmelidirler. Bu sorunun makul bir cevabı bulunmamaktadır. Bunların yanında, adi ortaklıkta ortak sayısının artması veya azalması, basılı evrakları, defter ve belgeleri, dolayısıyla muhasebeyi yeniden ortaklık kuruyormuş gibi etkileyecektir. Mali açıdan da adi ortaklıkta gelir vergisine tabii olarak %40'a varan vergi oranlarıyla karşı karşıya kalınacağı, serbest meslek makbuzu düzenleneceği ve stopaja tabi olunacağını da ilave etmek gerekir.

III. Anonim Şirkette Vergisel Durum

Avukatların arabuluculuk faaliyetlerini kendi avukatlık bürolarında yaptıkları durumda, bu faaliyetin serbest meslek kapsamında değerlendirilmesi ve arabuluculuk ücretlerinin karşılığında serbest meslek makbuzu düzenlemeleri hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Arabulucuların bir araya gelerek merkez olarak tanımladıkları çatılar kurmaları ve bu oluşumları sebepleriyle aktardığımız üzere anonim şirketler kimliğiyle gerçekleştirmeleri seçeneğinde ise konunun vergi boyutu ile ilgili tartışmalara rastlanılmaktadır.

Öncelikle, anonim şirket olarak kurulan arabuluculuk merkezlerinin, sadece ortaklarına değil merkezin arabuluculuğa uygun mekânı ve sekreterya hizmetleri değerlendirmek isteyen arabuluculara veya şirket ortağı olmakla beraber merkez bünyesinde arabuluculuk faaliyetlerine katılan arabuluculara da hizmet verdiği görülmektedir. Bu örneklerde, arabulucular, arabuluculuk hizmetlerine karşılık serbest meslek makbuzu düzenleyecek, şirket de arabuluculara verdiği hizmet karşılığında fatura düzenleyecektir.

Şirket ortağı olan arabulucular açısından da iki seçenek ortaya çıkmaktadır. Şirket ortağı olan arabulucu da dilerse, şirket ortağı olmayan arabulucu gibi kendi serbest meslek makbuzunu düzenleyip parasının tahsil edebilir ve stopajını yatırabilir. Bu durumda, şirket ortağı olmayan arabulucular gibi arabuluculuk merkezini mekan olarak kullanmış olur ve bunun karşılığında kullanım bedelini öder. Merkez de şirket olmasından ötürü hissedarı arabulucuya fatura düzenler.

Şirket ortağı olan arabulucuların, serbest meslek makbuzu düzenlemek yerine şirketin fatura düzenlemesi yoluna gitmeleri de mümkündür. Bu halde, şirket, verilen arabuluculuk hizmeti için fatura düzenleyecek, faturada görev yapan arabulucuya, taraflara ve dosyaya ilişkin bilgilere yer verilecektir. Fatura karşılığında ücret şirket tarafından tahsil edilecektir. Şirket, kurumlar vergisi mükellefi olduğundan dolayı gelir vergisi stopajı olmayacaktır.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, arabulucu, arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişi olarak tanımlanmıştır. Şirket ortağı olan arabulucuların verdiği hizmet için şirketin fatura düzenlemesi, gerçek kişi olan arabulucunun arabuluculuk faaliyetinde bir değişiklik meydana getirmez. Bu durumda da arabulucu, arabuluculuk faaliyetini kendisi gerçekleştirmekte, tutanakları kendisi imzalamakta, arabuluculuk mevzuatı gereği yükümlülüklerini kendisi yerine getirmekte ve yine kendisi sorumlu bulunmaktadır. Ancak, verdiği hizmetin ücretinin ödenmesi ise ortak olmasında herhangi bir yasal engel bulunmayan şirketin düzenleyeceği faturaya karşılık olacaktır.

IV. Anonim Şirkette Belge Düzeni ve Gelir Vergisi Stopajı

Anonim şirket olan arabuluculuk merkezinde, hizmeti veren arabulucu şirketin ortağı ise, verilen hizmetin faturalandırılması gerekecek, fatura da şirket tarafından düzenlenecektir. Şöyle ki, Türk Ticaret Kanunu 124'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre ticaret şirketi olan anonim şirket, ikinci fıkrasına göre sermaye şirketi sayılmaktadır. 213 sayılı Vergi Usul

Kanunu'nun²⁶ 176'ncı maddesinde ise tüccarlar defter tutma bakımından iki sınıfa ayrılmış olup 1. sınıf tüccarlar bilanço esasına göre, 2. sınıf tüccarlar işletme hesabı esasına göre defter tutacak olup, 177'nci maddesinde ise her türlü ticaret şirketinin 1. sınıfa dahil olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, anonim şirketler bilanço esasına göre defter tutacağı kuralı getirilmiştir. Mezkur kanunun 232'nci maddesinde ise birinci sınıf tüccarların sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek mecburiyetinde oldukları belirlenmiştir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 18/A maddesinin 13'üncü fıkrasına göre arabuluculuk faaliyeti sonunda taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması veya iki saatten az süren görüşmeler sonunda tarafların anlaşamamaları hallerinde, iki saatlik ücret tutarı Arabuluculuk Asgari Ücret Tarifesinin birinci kısmına göre Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenmektedir. Bu sebeple dava şartı arabuluculuk faaliyeti sonunda yukarıda belirtilen sonuçların ortaya çıkması durumunda parayı ödeyecek olan Cumhuriyet Başsavcılığına fatura düzenlenecektir. Anlaşma olması durumunda ise, taraflara veya taraflar bir tarafın arabuluculuk ücretini ödemesinde anlaşmışlarsa ilgili tarafa fatura düzenlenecektir.

Vergi Usul Kanunu'nun faturanın şekli başlığını taşıyan 230'uncu maddesinde faturada bulunması gereken en az bilgiler belirtilmiş olup, anonim şirket tarafından düzenlenen faturada, mezkûr maddede sayılan bilgilerle arabuluculuk hizmetini sağlayan arabulucunun bilgileri, taraf bilgileri, dosya numarası bilgileri yazılmalıdır.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 1'inci maddesine göre gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tabidir. Arabuluculuk faaliyetinin anonim şirket bünyesinde yapılması durumunda, sermaye şirketi olarak tüzel kişiliği haiz bulunan anonim şirketin kazancı, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na²⁷ göre kurumlar vergisine tabi olacaktır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun "vergi tevkifatı" başlıklı 94'üncü maddesinde stopaj (vergi tevkifatı) düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre Kamu idare

26 RG 10.01.1961, 10705.

27 RG 21.06.2006, 26205.

ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortaklıkları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler aşağıdaki bentlerde sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar.

Tabiatıyla, serbest meslek faaliyeti olarak, uygulamada en sık şekilde karşılaştığı gibi avukatın, arabuluculuk faaliyeti yapması durumunda Gelir Vergisi Kanunu 94'üncü maddesi uygulanacaktır. Buna göre arabulucuya yapılan ödemelerde tevkifat yapmakla sorumlu olanlarca %20 oranında gelir vergisi tevfikati uygulanacaktır²⁸.

Ancak anonim şirket bünyesinde arabuluculuk yapılması durumunda, kurumlar vergisi mükellefi olunması sebebiyle mahsup işlemi yapılacak gelir vergisi söz konusu olmayacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Arabuluculukta merkezleşme gerekli, şirketleşme ise mümkündür.

Arabulucuların şirketleşmesinde mevcut hukuki düzenlemeler dikkate alındığında en isabetli tercihin anonim şirket olduğu kanaatindeyiz. Anonim şirket altında faaliyet gösteren arabulucular ise serbest meslek erbabı olarak değerlendirilmeyeceklerdir. Bu sebeple kazançları serbest meslek kazancı olmayacağından dolayı verdikleri hizmet sebebiyle serbest meslek makbuzu yerine fatura düzenleyecekler, bu faturalar da gelir vergisi stopajına (tevfikata) tabi olmayacaktır.

28 T.C. Ordu Valiliği Defterdarlık Gelir Müdürlüğü, Arabuluculuk konulu, 09.09.2019 tarih, 25953680-045.02[2018-22]-E.48014 sayılı yazısı (<https://www.gib.gov.tr/avukatlik-faaliyetine-ek-olarak-yapilan-arabuluculuk-faaliyeti-kapsamindaki-islemlerin/gelirlerin>) E.T. 12.01.2021

Arabuluculuk merkezleri ile ilgili yapılması muhtemel yasal düzenlemelerde de şirketleşme teşvik edilmeli, şirket türünün belirlenmesinde ise sağlayacağı avantajlardan dolayı anonim şirket en başta tercih edilmelidir. Bu konuda, avukatlık ortaklığı gibi, ne kadar başarılı olduğu tartışmaya açık olan bir ortaklık tipi ihdas etmek yerine, hukuki, mali, ticari, muhasebe yönleri bilinen, iktisadi dünyada kullanımı artan anonim şirketten istifade edilmelidir. Arabuluculuğun kendine özgü ihtiyaçlarının, özelliklerinin karşılanması ve/veya anonim şirket yapısının arabuluculuğa uygun olmayan hatta aykırı olan yönlerinin rehabilite edilmesi bu konuda yapılacak yasal düzenlemeyle hayata geçirilerek arabuluculuk merkezleri, özel hükümlere bağlı anonim ortaklıklar şeklinde düzenlenmelidir. Unutulmamalıdır ki, arabuluculuğun özellikleri gereği serbest meslek şeklinde icra edilmesi farklı bir konu olup, (anonim) şirketleşme, arabulucuların çeşitli sebeplerle bir araya gelerek kurumsal bir çatının altında arabuluculuk hizmeti vermeleri durumunda ortaya çıkan ihtiyaçların gerçekçi cevabıdır.

Kaynakça

- Akın**, Levent: “İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2020, C. 10, S. 1.
- Bozkurt**, Tamer: *Şirketler Hukuku*, Legem, 2020.
- Ekmekçi**, Ömer/Özkes, Muhammet/**Atalı**, Murat/**Seven**, Vural: *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, İstanbul: On İki Levha, 2019. ^[1]_[5EP]
- Erol**, Muammer: *Türk Hukukunda Arabuluculuk ve Teşkilatlanması* (yüksek lisans tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Pulaşlı**, Hasan: *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Adalet, 2020.
- Uzun**, Alper: *Türk Hukukunda İş Ortaklıkları ve Vergilendirilmesi*, İstanbul: On İki Levha, 2020.

